

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS

KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI BOLALARNING YOSH VA
PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARINI HISOBGA OLGAN HOLDA TA'LIM
BERISH

Xamroyeva Umida Zafar qizi

Navoiy innovatsiyalar universiteti talabasi

Ismoilova Malika Erkinovna

Navoiy innovatsiyalar universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada kichik maktab yoshidagi bolalarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etishning nazariy va amaliy jihatlari yoritilgan. Tadqiqotda 6–10 yoshli o'quvchilarga xos bo'lgan diqqatning barqarorligi, xotiraning rivojlanish darajasi, tafakkur va nutqning shakllanish xususiyatlari tahlil qilingan. Ushbu yosh davrida o'yin faoliyatidan o'quv faoliyatiga o'tish jarayonining pedagogik ahamiyati asoslab berilgan. O'quvchilarning hissiy-irodaviy holatlari va o'qishga bo'lgan motivatsiyasini inobatga olish ta'lim samaradorligini oshirishda muhim omil ekanligi ko'rsatib o'tilgan. Maqolada individual yondashuv va interfaol ta'lim metodlaridan foydalanishning afzalliklari ochib berilgan. Shuningdek, qulay psixologik muhit yaratish orqali o'quvchilarning faolligi va mustaqil fikrlashini rivojlantirish imkoniyatlari yoritilgan. Tadqiqot natijalari boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, diqqat, individual yondashuv, kichik maktab yoshi, motivatsiya, o'quv faoliyati, psixologik rivojlanish, tafakkur, xotira.

Abstract: This article examines the theoretical and practical aspects of organizing the educational process while taking into account the age-related and psychological characteristics of primary school-aged children. The study analyzes features typical of students aged 6–10, such as attention stability, the level of memory development, and the formation of thinking and speech. The pedagogical significance of the transition from play activity to learning activity during this age period is substantiated. It is emphasized that considering students' emotional-volitional states and learning motivation is an important factor in increasing the effectiveness of education. The article reveals the advantages of using an individual approach and interactive teaching methods. In addition, the possibilities of developing students' activity and independent thinking through creating a favorable psychological environment are highlighted. The research results contribute to the development of practical recommendations for primary school teachers.

Keywords: attention, cognitive development, individual approach, learning activity, memory, motivation, primary education, primary school age, thinking.

Аннотация: В данной статье рассматриваются теоретические и практические аспекты организации образовательного процесса с учётом

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

возрастных и психологических особенностей детей младшего школьного возраста. В исследовании анализируются характерные для учащихся 6–10 лет особенности, такие как устойчивость внимания, уровень развития памяти, формирование мышления и речи. Обосновано педагогическое значение перехода от игровой деятельности к учебной деятельности в данном возрастном периоде. Подчеркивается, что учёт эмоционально-волевых состояний и учебной мотивации учащихся является важным фактором повышения эффективности обучения. В статье раскрываются преимущества использования индивидуального подхода и интерактивных методов обучения. Также освещаются возможности развития активности и самостоятельного мышления учащихся посредством создания благоприятной психологической среды. Результаты исследования способствуют разработке практических рекомендаций для учителей начальных классов.

Ключевые слова: внимание, индивидуальный подход, младший школьный возраст, мотивация, мышление, начальное образование, память, психологическое развитие, учебная деятельность.

Kirish

Hozirgi kunda ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlar, ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichida ta'lim sifatini oshirish masalasini dolzarb vazifa sifatida ilgari surmoqda. Boshlang'ich ta'lim — bu shaxs kamolotining poydevori bo'lib, aynan ushbu bosqichda bolaning bilimga bo'lgan munosabati, o'qish motivatsiyasi, ijtimoiy xulqi va shaxsiy fazilatlarini shakllanadi. Shu sababli kichik maktab yoshidagi bolalarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etish pedagogik jihatdan muhim ahamiyat kasb etadi.

6–10 yoshli bolalar jismoniy, aqliy va ruhiy jihatdan faol rivojlanish bosqichida bo'lib, ularning diqqat, xotira, tafakkur va nutq jarayonlari hali to'liq barqarorlashmagan bo'ladi. Agar ta'lim jarayonida ushbu xususiyatlar inobatga olinmasa, o'quvchilarda bilimlarni o'zlashtirishda qiyinchiliklar yuzaga kelishi mumkin. Shu nuqtayi nazardan, mazkur maqolada kichik maktab yoshidagi bolalarning psixologik rivojlanish xususiyatlari va ularni hisobga olgan holda ta'lim berishning samarali pedagogik yo'llari yoritiladi.

Asosiy qism

Bu davrda bolada mustaqil fikrlash, nutq, xatti-harakat va ijtimoiy munosabatlar shakllanadi. Shu bilan birga, bola o'zining individual xususiyatlarini namoyon qila boshlaydi. Jumladan, rus pedagogi P.F. Lesgaftning fikricha, inson hayotidagi maktabgacha yosh – bu shunday davrki, u orqali kelajakdagi xarakter xususiyatlari va axloqiy sifatlar asoslari belgilanadi. Bu fikr o'z navbatida pedagog A.S. Makarenko tomonidan ham tasdiqlanadi. Unga ko'ra, bolaning besh yoshgacha bo'lgan tarbiyasi butun hayotiy rivojlanishining 90 foizini tashkil etadi. Shu bilan birga, ta'kidlash joizki, bolaning bu davrdagi hayotida yuz beradigan o'zgarishlar uning butun psixik rivojiga

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

ta'sir ko'rsatadi. Birinchidan, bola bog'chaga qatnay boshlaydi va mustaqil faoliyat olib borish imkoniyatiga ega bo'ladi. Ikkinchidan, uning nutqi rivojlanib, muloqot doirasi kengayadi. Uchinchidan, bola ilk bor maxsus pedagogik muhitda, ya'ni ma'lum o'quv-dastur asosida tarbiyalanadi. Shu sababli bu davrda bola faoliyatining mazmuni butkul o'zgaradi. Bundan tashqari, bola o'zining harakat apparati ustidan ma'lum darajada nazoratni amalga oshira boshlaydi. Shu tariqa, u o'yin, nutq va boshqa faoliyatlar orqali o'zini erkin ifoda etadi. Bu esa bolaning ilk yoshdagi holatidan keskin farq qiladi. Demak, maktabgacha yoshdagi bola bilan ishlashda unga mos metod va yondashuvlarni qo'llash zarur. Shuningdek, psixologlar ta'kidlaganidek, bu davrda bolaning ehtiyojlari va qiziqishlari faol ravishda rivojlanadi. Ayniqsa, bu yoshdagi bolalarda ijtimoiy va intellektual ehtiyojlar yaqqol namoyon bo'ladi. Masalan, bola yolg'iz o'ynashdan ko'ra tengdoshlari bilan o'ynashni afzal ko'radi. Shu bilan birga, u har bir narsani o'rganishga, bilishga intiladi. Bu esa bolaning kognitiv rivojlanishini rag'batlantiradi. Albatta, bu yerda pedagogik muhitning o'rni beqiyosdir. Yaxshi tashkil etilgan bog'cha muhiti, intizom, ta'limiy mashg'ulotlar bola shaxsining shakllanishiga xizmat qiladi. Bu jihatdan odatlar va ehtiyojlar o'rtasidagi bog'liqlik muhim ahamiyatga ega. Chunki, muntazam takrorlanuvchi ijobiy xatti-harakatlar asta-sekin ijobiy odatga, keyin esa ehtiyojga aylanadi. Shu bois maktabgacha ta'lim muassasalarida bola shaxsida foydali odatlarni shakllantirishga alohida e'tibor qaratilishi kerak. Shu bilan birga, bolalarda qiziqishlar juda tez o'zgaruvchan bo'ladi. Ular narsa va hodisalarning mohiyatiga emas, balki tashqi ko'rinishiga qiziqadilar.

Tarbiyachining vazifasi esa bu beqaror qiziqishlarni barqaror intellektual ehtiyojlarga aylantirishdir. Buni amalga oshirish uchun turli mashg'ulotlar, suhbatlar, ekskursiyalar va badiiy asarlar muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Yana bir muhim jihat – bu jamoaviy hayotga tayyorgarlik. Bog'chadagi faoliyatlar – birgalikda ovqatlanish, o'yin o'ynash, mashg'ulotlarda ishtirok etish – bolalarda birlashuv hissini kuchaytiradi. Shu bilan birga, o'zaro yordam, rollarni taqsimlash, muloqot qilish kabi fazilatlar shakllanadi. Bu esa bolaning keyingi bosqichdagi ijtimoiylashtirish jarayoniga mustahkam zamin yaratadi. Shuningdek, o'yinning maktabgacha yoshdagi bolalar psixik rivojlanishidagi o'rni beqiyos. A.S. Makarenkoning fikrlariga tayangan holda, o'yin faoliyati bolani har tomonlama – jismoniy, psixologik va axloqiy jihatdan rivojlantirishda beqiyos vosita ekanligini ta'kidlaydi

Bolalar o'yinda mehnat qilish, fikrlash, ijodkorlik, tasavvur qilish va dam olish kabi jarayonlarni birgalikda boshdan kechiradilar. O'yin ular uchun ijtimoiy tajribani egallash, nutq va ko'nikmalarni rivojlantirishda asosiy maktab bo'lib xizmat qiladi. Shuningdek, ijodiy o'yinlar orqali bolalarning individual fazilatlari ham shakllanadi. Shu bois, maktabgacha ta'lim muassasalarida o'yin faoliyatini to'g'ri va maqsadli tashkil etish – bolalarning to'laqonli shaxs sifatida kamol topishlarida muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, bog'cha yoshidagi bolalarning psixik rivojlanishida tasvirlash faoliyatining ahamiyati katta. Rasm chizish, loy yoki plastilindan turli shakllar yasash, qurilish

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

o'yinlari orqali bolalar nafaqat tashqi muhitdagi predmetlarni aks ettirishadi, balki o'z ijodkorliklarini ham namoyon etishadi. Bu faoliyatlar orqali ular o'z istak va xohishlarini ifodalaydi, yaratuvchanlikka intiladi. Garchi bu faoliyatlar oddiy ko'rinsa-da, ular bolalarning mustaqil fikrlash, tasavvur va yangilik yaratish qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, kichik maktab yoshidagi bolalarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim berish boshlang'ich ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biridir. Ta'lim jarayonida o'quvchilarning diqqat, xotira, tafakkur, hissiy holatlari va motivatsiyasini inobatga olish ularning bilimlarni puxta o'zlashtirishiga xizmat qiladi. O'yin elementlari, interfaol metodlar va individual yondashuvdan foydalanish o'quvchilarning faolligi va mustaqil fikrlashini rivojlantiradi. Qulay psixologik muhit yaratish esa bolalarda o'qishga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantiradi. Shu sababli boshlang'ich sinf o'qituvchilari pedagogik va psixologik bilimlarini muntazam oshirib borishlari zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayeva M. Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
2. Davletshin M. Yosh va pedagogik psixologiya. – Toshkent: Fan, 2019.
3. G'oziyev E. Psixologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
4. Karimova V. Bolalar psixologiyasi. – Toshkent: Universitet, 2021.
5. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
6. Xodjayev B. Boshlang'ich ta'lim metodikasi. – Toshkent: Innovatsiya, 2022.

